

Д. Я. Бармак

магістр

*Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва
та дизайну імені Михайла Бойчука
м. Київ, Україна***Л.С. Грищук**

магістр

*Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва
та дизайну імені Михайла Бойчука
м. Київ, Україна*

ШРИФТ ЯК ВІЗУАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

Анотація. У статті розглядається значення шрифтів у книжкових виданнях та коміксах, акцентуючи увагу на їхньому впливі на читабельність, естетичність і емоційне сприйняття. В історичному контексті проаналізовано еволюцію шрифтів від середньовічних готичних форм до сучасних стандартів. Стаття також висвітлює важливість типографіки в книжковому дизайні, особливо в дитячих виданнях, де вибір шрифту має значення для розвитку читання та сприйняття інформації дітьми. Крім того, досліджується роль шрифтів у коміксах, які служать не лише для передачі тексту, але й для створення емоційної атмосфери, підкреслення характеру персонажів та динаміки сюжету. Використання різних шрифтів у коміксах залежить від жанру та настрою, що підкреслює їхню естетичну і функціональну цінність. У підсумку, стаття підкреслює, що коректний вибір шрифтів у книжках і коміксах має суттєвий вплив на читача, сприяючи його інтелектуальному розвитку і формуванню позитивного ставлення до читання.

Ключові слова: книжковий дизайн, комікси, шрифтовий дизайн, графічний дизайн, кегль, банкноти, технічне редагування, інформативність, семантика.

Вступ. Шрифт є одним з елементів оформлення тексту, що формує його візуальне, естетичне та емоційне сприйняття читачем. У книжкових виданнях шрифти мають забезпечувати комфорт читання, тоді як у коміксах шрифти є важливою частиною візуальної мови, яка допомагає передавати емоції та характер персонажів. Ця стаття присвячена аналізу шрифтів, які використовуються в книжкових виданнях і коміксах, з метою дослідження їхньої естетичної функції та впливу на сприйняття читача.

У книгах особлива увага приділяється шрифтам з точки зору зручності для читання і впливу на зорове сприйняття. Це важливо, зокрема, для дитячих книг, де шрифти не лише сприяють розвитку читання, а й враховують фізіологічні особливості дітей різних вікових груп. Водночас у коміксах шрифти є інструментом створення атмосфери сюжету, що разом із графікою підсилює емоційний вплив на читача.

Результати дослідження та їх обговорення. Серед основних завдань графічного дизайну сьогодні є візуалізація інформації, призначеної для розповсюдження та комунікації в сучасному суспільстві. Відомо [1], що шрифт є системою умовних знаків, об'єднаних в алфавіт, який дозволяє за допомогою графічного запису фіксувати думки людини в часі і просторі. Комунікативність шрифту є важливою складовою розробки різноманітних продуктів графічного дизайну, створених на основі новітніх та креативних технологій. Дизайнери досліджують і розширюють межі виражальних можливостей шрифтової графіки. Найбільш значущі розробки в області шрифту публікуються в книгах, беруть участь в конкурсах і виставках, організованих спільнотою шрифтових дизайнерів. В середовищі графічних дизайнерів існує явний інтерес до розробки різноманітних шрифтів.

Об'єкти графічного дизайну неможливо уявити без шрифту. Дизайн рекламного плаката або театральної афіші, візиток, книги або журналу, етикетки або упаковки передбачає наявність шрифтового напису, який веде діалог із глядачем- описує, роз'яснює, попереджає, вказує або закликає. Залежно від змісту повідомлення напис може бути активний, спокійний, незначний. І дизайнер підбирає

найбільш підходящий шрифт: строгий або вільний, контурний або об'ємний, легко читається або декоративний.

Шрифт відіграє важливу роль в друкованій продукції. Він має бути доцільним до задуму видання і коректно передавати інформацію. Основна задача дизайнера- підібрати такий шрифт, що задовольнятиме естетичні потреби читача, якщо ж це вручну написаний текст, він має бути читабельним і передавати певний посил твору через візуальну комунікацію із глядачем.

До понять динаміки й статистичності шрифту відносять рівновагу окремих знаків шрифту. Для побудови шрифту на класичних засадах необхідно дотримуватись візуальної стійкості й урівноваженості. Іноді це правило частково ухиляють для надання шрифту характерної динаміки. У пропорційному співвідношенні знакових ширин, шрифти розділяють на:

- Моноширинні – однакова ширина для усіх знаків;
- Пропорційні – різна ширина, в залежності від знаку.

Моноширинні зручні коли діло стосується друкарської машинки, наприклад шрифт Courier.

Пропорційні шрифти значно поширеніші і вони краще читаються, поділяються на рівноширинні – урівноважують більшість ширин знаків (Bodoni); та різноширинні – значне розходження знакових ширин (Times New Roman).

Розуміння пропорційності шрифту формується на підсвідомому рівні під час навчання читанню.

Шрифт також може мати різні накреслення:

- Пряме;
- Похиле;
- Курсив.

Може мати різну насиченість та інші налаштування.

Похиле накреслення відрізняється від курсиву деформацією нахилу нормального шрифту, курсив же ззовні схожий із нормальним накресленням, але має інший графічний малюнок. Похилий формат закладається при створенні шрифту, курсив- частина файлу із шрифтом.

Насиченість – параметр, що відповідає за зміну товщин основних і сполучних штрихів разом.

Контрасність – ключова ознака шрифту, вона визначається співвідношенням товщин основних та сполучних штрихів літери. Шрифти варіюються від нконтрасних до надконтрасних.

Гарнітурою йменують комплект шрифтів різних розмірів, накреслень та усіх інших параметрів, але одного графічного дизайну. Гарнітурні ознаки шрифту також включають в себе величину верхніх і нижніх виносних елементів, насиченість, величина вічка маленьких літер, наявність і характер форми зарубок, форма овалів, кут нахилу овалів та напливів в круглих частинах, величина відкритості чи закритості знаків, форма заключних елементів та інші характеристики [1].

Роль типографіки у книжкових виданнях. Типографіка є критично важливим аспектом книжкового дизайну, оскільки вона значною мірою впливає на те, наскільки комфортно читач сприймає текст та як формує своє враження про видання. Вибір шрифту та його елементів, таких як кегль, міжрядковий інтервал і ширина літер, може або покращити, або ускладнити читабельність тексту. Особливо це актуально для книжок, які потребують тривалого фокусування, як-от художня література, підручники або наукові видання. Тому традиційно для книг обираються шрифти із зарубками (наприклад, Garamond, Times New Roman, Georgia), які підвищують читабельність і роблять читання менш втомливим завдяки плавним лініям, що сприяють легшому переходу між рядками.

У дитячих книгах підхід до вибору шрифтів дещо інший. Враховуючи фізіологічні особливості розвитку дитячого зору, дизайнери обирають шрифти з більшим кеглем, чіткими та округлими літерами, що полегшує дітям процес читання і сприяє розвитку навичок. Додатково застосовується збільшений інтерліньяж, який створює візуальні паузи між рядками, що полегшує сприйняття тексту для дітей молодшого віку. Наприклад, у книжках для малюків використовують яскраві, виразні та іноді навіть декоративні шрифти, які допомагають підтримувати інтерес дитини до тексту та полегшують процес навчання читанню.

Також у сучасному книжковому дизайні зростає популярність шрифтів без зарубок (наприклад, Arial, Verdana), особливо в електронних та аудіокнигах, де текст має добре відображатися на екранах різних розмірів. Вибір шрифту впливає не тільки на естетичне сприйняття книги, але й на загальний досвід читання, а тому врахування всіх цих факторів є основоположним для дизайнерів та видавців [2].

Також доцільно звернути увагу на шрифт Comic Sans, що може бути використаний у дитячих виданнях для молодшої аудиторії, оскільки він відповідає декільком ключовим критеріям, важливим для дитячого

сприйняття. Простота ліній, округлість форм і легка читабельність роблять його зручним для дітей, які тільки вчаться читати. Цей шрифт вважається придатним для використання в навчальних матеріалах завдяки своїм властивостям, які допомагають зменшити зорове навантаження та покращити читання. Однак остаточне рішення про його застосування залежить від норм ДСТУ 29-62002 та від поліграфічної продукції для дітей, зокрема від розміру, контрастності та міжрядкового інтервалу тексту.

Розмір шрифту: Не менше 14 пунктів для тексту основного змісту.

Контрастність: Висока чіткість тексту на фоні, рекомендовано використовувати чорний текст на світлому фоні.

Міжрядковий інтервал: Оптимальний інтервал для дитячих видань – 1.5 або більше. Тому, якщо будуть дотримані всі нормативні вимоги до друку, в дитячих книгах будуть дозволені карикатури без написів.

Було розглянуто кілька наукових праць, що дозволяють проаналізувати схожі ідеї з викладеними у статті положеннями. Зокрема, у статті «Особливості оформлення тексту» наголошується на важливості шрифтів у читабельності та загальному візуальному стилі видання. Автори зазначають, що вибір шрифтів здійснюють художник, художній редактор і технічний редактор. Основними параметрами шрифту є: шрифт, розмір кегля, насиченість і колір тексту, спосіб виділення, відстань між буквами, словами та рядками, вирівнювання, загальна композиція тексту та інших елементів публікації. Стил шрифту має гармоніювати зі стилем літературного твору та відповідати його змісту, водночас не суперечити стилю тексту. Шрифти повинні бути узгоджені між собою. Наприклад, для основного тексту дитячої книжки рекомендується використовувати чіткий, легко читабельний шрифт (наприклад, SchoolBook), а для заголовків – барвистіший варіант (наприклад, Comic Sans). Шрифти сприяють не лише кращій передачі інформації, а й створюють додаткові сенси завдяки візуальним ефектам. Використання різних шрифтів дозволяє привернути увагу читача і структурувати інформацію за ступенем важливості [3, с. 2].

Також у дослідженні зазначено, що текст із довжиною рядка понад 67,5 мм слід набирати шрифтами із зарубками, якщо розмір кегля менший за 10 пунктів. У газетах текст обсягом до 3000 знаків можна набирати шрифтом розміром 8 пунктів, а для коротших текстів використовувати курсивний шрифт. Особливу увагу приділено виданням для дітей: вони мають відповідати технічним, гігієнічним і санітарним нормам. Для видань для дітей віком до п'яти років текст слід розташовувати в одну колонку, а для вікової групи 6–14 років у науково-популярних виданнях допускається двоколонкове оформлення за умови, що ілюстрації становлять не менше 35% обсягу [3, с. 2].

У роботах О. С. Куцевської підкреслено важливість ретельного вибору параметрів шрифту для оформлення дитячих видань. Авторка зазначає, що вибір накреслення, шрифту, насиченості, міжрядкового інтервалу є надзвичайно важливим як із функціональної, так і з естетичної точки зору. Для дітей, які тільки починають читати, критично важливо забезпечити легкість розпізнавання літер. Шрифт повинен мати графічні характеристики, що сприяють розбірливості, зокрема стиль, ритм і пропорції. У текстах для юних читачів не рекомендується надмірно використовувати великі літери або заголовні шрифти, а також жирні чи напівжирні шрифти, які можуть бути агресивними для сприйняття [4, с. 3–11].

У публікаціях для дітей віком до 10 років допустимо виділення частин тексту іншим шрифтом або кольором. У більшості випадків це напівжирний або курсивний шрифт основного тексту з кроком у два пункти. Висота декоративного шрифту у виданнях для дітей до п'яти років не має бути меншою за 20 пунктів, а інтервал між літерами – не більше шести пунктів. Для дітей до п'яти років рекомендовано використовувати великі декоративні шрифти, розміром не менш як 16 пунктів; для вікової категорії до 10 років – не менш як 14 пунктів із додатковими збільшеними інтервалами для покращення читабельності [4, с. 3–11].

Особливу увагу слід приділяти текстам на кольоровому тлі. Для дітей до п'яти років текст ілюстрації мають бути виконані яскравим шрифтом sans-serif розміром не менш як 20 пунктів із інтервалом не менш як 4 пункти. Для дітей віком від 6 до 10 років рекомендовано шрифти розміром не менш як 16 пунктів і з інтервалами не менш як 4 пункти [4, с. 3–11].

Естетичне оформлення дитячих видань має бути збалансованим і уникати надмірної яскравості або агресивності. Авторка наголошує, що вибір шрифту має бути результатом спільної роботи редакторів, авторів і художніх редакторів. Шрифт безпосередньо впливає на процес засвоєння дітьми літер, слів і речень. Тому правильний вибір шрифту сприяє заохоченню дітей до читання, розвитку культури книги та їхньому інтелектуальному збагаченню [4, с. 3–11].

Важливо забезпечити гармонію шрифтового стилю із змістом твору, аби уникнути труднощів у розпізнаванні окремих літер чи символів. Кожен аспект шрифтового оформлення, зокрема накреслення,

насиченість та колір літер, має безпосередній вплив на здатність дитини сприймати, засвоювати й запам'ятовувати інформацію. Добре підібрані шрифти сприяють ефективному запам'ятовуванню букв, слів і речень, що, своєю чергою, позитивно позначається на розвитку навичок читання. З огляду на це, вибір шрифту має стимулювати інтерес до читання, формувати позитивне ставлення до книги та сприяти загальному інтелектуальному розвитку дитини. Редактори разом з авторами та художніми редакторами повинні ретельно підходити до вибору шрифтів для дитячих видань. Їхнє завдання – не лише забезпечити відповідність графічного оформлення змісту твору, а й врахувати культурні та освітні аспекти, створюючи зручний для сприйняття текст. Зручний шрифт не лише полегшує читання, а й сприяє формуванню важливих навичок, створюючи міцний фундамент для подальшого навчання. Таким чином, правильний підбір шрифту сприяє не лише легкому засвоєнню тексту, а й викликає зацікавленість у читанні, що має вирішальне значення для розвитку дитини [5].

Типографіка в коміксах. У коміксах типографіка відіграє особливу роль, оскільки текстова частина тісно переплітається з візуальним стилем і доповнює графічне оформлення, створюючи цілісну атмосферу оповіді. Шрифт у коміксах допомагає передати емоції персонажів і відтінки їхніх настроїв через застосування різних стилів, розмірів і навіть кольорів тексту. Це особливо стосується шрифтів, що використовуються для передачі звуку (ономатопеї), таких як «BAM!», «POW!» або «WHAM!», які часто пишуться великими літерами з потовщеними обведеннями та додатковими графічними елементами, що надають їм динаміки та виразності. Така типографіка є ключовою для передачі швидкості, інтенсивності дії та ефекту несподіванки [6].

Крім того, у коміксах зазвичай використовуються рукописні шрифти або шрифти в стилі хендлеттерингу, які мають неформальний вигляд, що підходить для емоційно насичених та часто динамічних сюжетів. Наприклад, товщина ліній у шрифтах може змінюватися залежно від емоційної напруги діалогу: товстіші й темніші літери підкреслюють силу голосу чи агресію персонажа, тоді як тонші й більш витончені шрифти можуть символізувати спокій, шепіт або пригнічення. Такі деталі підсилюють драматизм і роблять комікс візуально захопливим.

Вибір шрифтів у коміксах може відрізнятися залежно від жанру. У супергеройських коміксах використовуються шрифти з більш агресивними контурами, що відповідають стилю дії та напруженим сценам. У романтичних або комедійних коміксах частіше використовуються м'якші, округліші шрифти, які надають творам легкості та безтурботності [7].

Висновки. Шрифти є не лише елементами оформлення, але й важливими інструментами, які формують досвід читання, особливо в контексті дитячих видань, де комфорт та зручність сприйняття тексту мають вирішальне значення для розвитку навичок читання. Вибір шрифтів, їх стиль, кегль, міжрядковий інтервал та інші характеристики безпосередньо впливають на здатність дітей сприймати та запам'ятовувати інформацію, а також на їхню зацікавленість у читанні.

У коміксах шрифт стає невід'ємною частиною візуального нарративу, що підсилює емоційний вплив і створює динаміку сюжету. Важливість типографіки в коміксах полягає у її здатності передавати настрій і характер персонажів, а також підкреслювати атмосферу оповіді. Вибір шрифтів залежить від жанру, що ще більше збагачує сприйняття графічного матеріалу.

Врахування типографіки у книжках та коміксах є критично важливим для дизайнерів і видавців, оскільки воно не лише формує зовнішній вигляд видання, але й впливає на освітні та культурні аспекти, сприяючи загальному розвитку читача. Правильний підбір шрифтів здатен значно підвищити якість читання, зацікавленість у тексті та позитивне ставлення до літератури.

Простір банкноти являє прекрасну можливість продемонструвати типографіку і вигляді інформації, каліграфії, дизайну та прийомів захисту. Банкноти випущені більше ста років назад яскраво демонструють втілення шрифтів у всіх можливих варіантах.

Сучасним банкнотам близько 350 років. Вони значно молодші, ніж будь-які зразки писемності та перших створених способів друку. А отже, і типографіка на сучасних банкнотах є втіленням традицій сьогодення, із застосуванням більш простих форм, і зосередивши свою увагу на дизайні. Роль передачі інформації, боротьба із підробками, забезпечення захисту, передача символів країни є важливими аспектами при розробці банкнот, за допомогою шрифтів це можливо та завжди інноваційно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Baker, George. "The Comic Book and Graphic Novel: An Overview". Library Technology Reports, vol. 54, no. 6, 2018, pp. 5–12.
2. Єфімова М. Дизайн дитячої книги України: проектно-художні принципи і засоби. Сучасне мистецтво. – 2023. – С. 11–13.
3. Вернигора О. М. Книжкові видання для найменших читачів: проблеми і перспективи. URL: <https://studfile.net/preview/7425432/page:2/> (дата звернення: 24.10.2024)
4. Куцевська О. С., ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». «Підготовка майбутніх фахівців видавничої справи до роботи над архітектонікою та режисурою дитячих видань». Куцевська О. С. URL: [https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2015/N1\(29\)/6.pdf](https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2015/N1(29)/6.pdf) (дата звернення: 10.11.2024)
5. Сеньківський В. М., Козак Р. О. Композиційне оформлення книжкових видань. Книга і друкарство. – 2022. – С. 127–128.
6. Крикуненко С. В Структурно-стилістичні компоненти коміксу в реальному просторі формування видовищної культури. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв № 3'2023
7. Hernandez, Gilbert. "Comics as Art: The Use of Typography in Graphic Novels". The Journal of Graphic Novels and Comics, vol. 7, no. 1, 2016, pp. 17–28. URL: <https://www.researchgate.net/publication> (дата звернення: 03.11.2024)
8. Innovative Applications of Typography on banknotes Rukmini Dahanukar, Money Talks, Mumbai, India
9. Chris Salmon and George Baldwin. Balancing security and aesthetics: the evolution of modern banknote design

D. Barmak, L. Hryshchuk. Typography as a visual-communicative part of graphic design. – Article.

Summary. *In this article depicted the importance of script choices in books, cartoons and currencies, keeping attention on able to read, emotional sense and aesthetic. From the historic point of view there was analyzed the evolution of script design from the Middle century period gothic forms to modern typography standarts. Also, the article review the importance of typography in book design, especially, in children`s editions. The script choice has a big meaning in the children`s editions, because the script not only keeps information, but also brings mood and emphasizes character`s nature, create dynamics to the story. The using of different scripts an cartoons depends on genre and mood, that we need to be lighted. It emphasizes its aesthetic and functional value. In conclusion, this article narrates the right script choices in book and cartoons can influence on the reader, providing to himself development and positive meaning to reading.*

Key words: *book design, cartoons, script design, graphic design, size of type, banknotes, technic editing, informationality, semantics.*